

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 145, GOD. IX, BEOGRAD, UTORAK, 18. MART 2014.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 15. aprila

MIXER

Piše: Nenad Obradović

BEKSTVO IZ SAMOĆE

...kada se naglo otvore vrata, širom, i u potpunoj tišini, neće on biti za svojim stolom nego će da se pojavi na vratima, ali sad biće to neki drugi čovek, a ne moj otac. Biće to čovek koji samo liči na moga oca (kažem li: da je moj otac samo ličio na mog oca!), čovek koji se prurušio u mog oca, pa ćemo za koji trenutak majka i ja da sednemo za trpezarijski sto sa tim strašnim tuđim čovekom, da obedujemo, dakle, sa ubicom moga oca.

Dekartova smrt

...praznina je udes totalan, onaj koji prodire u volju ovoga Ja, i koga ovo Ja mora da hoće, htenjem samog sebe, u ovoj žudnji za apsolutnom slobodom koja je čista projekcija (negativna) apsolutnog poricanja i apsolutne nepitanosti u svetu. Praznina je objava ili govor ove slobode.

Esej o Crnjanskom

Dvije nedavno publicirane knjige poslužile su kao poticaj za pisanje ovoga kratkog zapisa. Riječ je o dvije knjige koje na najbolji način sumiraju stvaralaštvo Radomira Konstantinovića; jedna koja pokazuje svu literarnu razložnost i misaonu pronicljivost kojom zrači Konstantinović, druga koja pokazuje koliko i kako može jedan pisac utjecati na drugoga. Prva je knjiga *Miloš Crnjanski*, zapravo esej preuzet iz višesveščane knjige *Biće i jezik* Radomira Konstantinovića, koju je objavila beogradska izdavačka kuća Otkrovenje, dok je druga *Vražji nakot* Bore Ćosića, tiskana u izdanju zagrebačke izdavačke kuće Profil. Ponajprije, valja nam se osvrnuti na slučaj Radomira Konstantinovića i dugogodišnje prešućivanje njegovog djela. Iako se radi o piscu koji je prema svim kriterijima, estet-

javnosti, ali činjenica da se vrlo malo polemizira o ostalim Konstantinovićevim književnim i teorijskim radovima, samim time i njihovom filozofskom i teorijskom određenju, govori u prilog činjenici da se radi o banalnom čitanju jednog za ovdašnju kulturu nezaobilaznog književno teorijskog rada; čitanju koje se zasniva na *paroli* kao ishodištu prividne suštine, što na duže staze doprinosi devastaciji Konstantinovićeve teze o *filozofiji palanke* kao mjestu banalnosti u kojemu je *važnije držati se ustaljenog običaja nego biti ličnost*.

O Konstantinovićevom *otuđenju* od spisateljskih obrazaca, i u krajnjoj liniji od jezika banalnosti, pisalo se kao o osobnom činu povlačenja iz zajednice i napuštanja koncepcije suživota s onima koji su mogli podržati zlo u svojoj osnovi. Drugim riječima, Konstantinovićeva etička principijalnost došla je u ovdašnjoj sredini do izražaja više nego li njegova estetska nakana za dijalogom sa sredinom koja isključuje one koji djeluju izvan kolektiva. Tako se o njegovim knjigama pisalo, ali vrlo malo govorilo; one su postajale relevantne u određenim intelektualnim krugovima ali nedovoljno pročitane da bi se oko njih proizvela diskusija i otvorio prostor za kritičko teorijski diskurs. O tome, primjerice, svjedoči i Predrag Matvejević koji ističe upravo nedovoljnu zastupljenost Konstantinovićeve djela u kritičkoj javnosti. Tu situaciju Matvejević opisuje ovako: Na Krležin veliki stol u Enciklopediji Leksikografskog zavoda dolazilo je mnogo svakojakih publikacija. Među njima se našao i Treći program Radio Beograda. Jednog dana Krleža mi reče: „Pogledajte tu knjigu (*Filozofija palanke*), nitko ne govori o njoj, a sasvim je izuzetna.“

MIXER

Nenad Obradović: Bekstvo iz samoće

ŠTRAFTA

Aleksandar Novaković: Staro vino u mešine nove

ARMATURA

Predrag Azdejković: Gejevi znaju zašto

VREME SMRTI I RAZONODE

Siniša Tucić: Ispovest predsednika
Srpske akademije nauka i umetnosti

grebačkoga kruga pisali su i govorili svoje impresije o ovoj knjizi. Radi se o zborniku *O Dekartovoj smrti Radomira Konstantinovića* koji je 1998. godine priredio *Radio B92*, u kome se, između ostalih, pojavljuju tekstovi Branke Arsić, Milorada Belančića i Bore Ćosića. Prvobitna teza za svako od ovih teorijskih promi-



Fotografije u broju: Vera Vujošević

CRNJANSKI, KAO PISAC KOJI PORIČE SVIJET OKO SEBE, KOJI VODI JEDAN PREVROTNIČKI RAT SA SAMIM SOBOM, KOJI ŽIVI SVOJE *BURE I OSAME*, POSTAJE PRIMJER TOGA NOVOG, POBUJNENOG SVIJETA U MODERNOJ SRPSKOJ KNJIŽEVNOSTI

skim i književno kritičkim mjerilima prevazišao sredinu u kojoj je stvarao, njegovo je djelo dugo godina bilo prešućivano i marginalizirano. Ne radi se samo o tomu da je Konstantinović 90-ih postao *nepoželjan* pisac zbog svojih antiratnih stavova koji nisu bili u suglasju s većinskim mišljenjem u Srbiji, već prije o nedovoljnom razumjevanju njegovog obimnog djela i onoga što je njime Konstantinović godinama pokušavao – razraditi vlastitu životnu filozofsku koncepciju. Dakako, polazište u našoj analizi može biti glasovita *Filozofija palanke*, na koju se pozivaju svako malo gotovo svi koji su dobili priliku reći nešto „pametno“ u

Što je to sprečavalo sve ove godine da se povjesničari književnosti, kritičari ili pisci bave Konstantinovićevim djelom i njegovim (filozofskim) pismom koje u svoju strukturu uključuje duboku razradu filozofskih i egzistencijalnih pitanja? Ako je i bilo pojedinačnih zalaganja i publikacija vezanih uz recepciju Konstantinovića, najčešće se vodila rasprava o *Filozofiji palanke*, važnom ali ne i jedinom djelu velikog pisca. U jednom od rijetkih zbornika koji se pojavio kao poticaj dijaloga o Konstantinovićevom djelu *Dekartova smrt*, koje izmiče grubim žanrovskim odrednicama, grupa vodećih filozofa i teoretičara beogradskoga i za-

šljanja jeste žanrovsko neodređenje *Dekartove smrti*, ali i piše-va teorijsko temporalna evazivnost. Tako Nenad Daković smatra da Konstantinovićovo djelo može biti *iskorak u postmodernu*, dok Milorad Belančić ističe da je Konstantinović „po svom samorazumijevanju, bliži idejama *modernosti*, dok je po maniri i efektima, po načinu korištenja različitih tekstualnih strategija, te žanrovske raspršenosti ili, ako hoćete, pluralizma sasvim bližak onome što je danas predominantno na kulturnoj sceni svijeta.“ Ova dva stajališta važna su jer je *Dekartova smrt*, za koju držim da je roman esejističke forme, najsveobuhvatnija anali-

tička alatka u dekonstruiranju Konstantinovićeve poetike i filozofske (*ne*)*određenosti* koja je, nedvojbeno, svojstvena piscu. Žanrovska i lingvistička *otuđenost* od obrazaca čita se kao pokušaj razgradnje književno teorijske strukture što se postiže raznovrsnim narativnim nijansama koje se crpe iz polja *interdisciplinarnosti* i čije se reference uspostavljaju u dubokom slijedu *znakova* prema kojima se, rekao bi Barthes, tekst i određuje. Dok se, sukladno prethodno izrečenom stavu, Konstantinović označuje kao tumač (kon)teksta jednog svijeta, njegov se uzor Beckett, u svakoj prilici i zasvagda, opire tumačenju jer „uspeva da ostane na odstojanju od sebe, od ma čega svoga“. Tumačenje je, prema Konstantinoviću, pokušaj da se svede ono što je nesvodivo, da se imenuje ono što je neimenjivo. Stoga, kako Konstantinović bilježi u knjizi pisama posvećenoj irskom dramatičaru, čuvajući se tumača i tumačenja Beckett je uspio kao jedan od rijetkih da sačuva svoju izuzetnu intelektualnu skrupuloznost. Nasuprot ovom grubo postavljenom teorijskom okviru uz Konstantinovićevo djelo neophodno je ukazati na jedan drugi i važan segment tematizirane literature koji uvjetno nazivam *mistifikacijskim*. Taj pojam upotrebljavam jer se njegovi obrisi mogu naći u gotovo svim Konstantinovićevim djelima, ponajviše u *Dekartovoj smrti*, kao i zbog toga što je taj *mistifikacijski* impuls, ako je suditi prema novoj knjizi Bore Ćosića, bio odlučujući da ovaj zagrebački pisac napravi iskren i promišljen osvrt na Konstantinovićevo djelo i da u središte narativa postavi vječno pitanje razdora između očeva i sinova. Tako se Ćosićeva knjiga *Vražji nakot* može čitati ne samo kao hommage prijatelju i piscu Radetu Konstantinoviću, već i kao literarna *dogodovština* balkanskog mentaliteta u kojemu ne nedostaje vječne borbe između sklada i kaosa, između očeva i sinova.

S druge strane, esej o Milošu Crnjanskom sintetizira Konstantinovićevo više teorijsko promišljanje novoromantizma u srpskoj književnosti, za koji ovaj pisac drži da je više slobodarski nego romantičarski, da je u osnovi *duh radikalnog prevrata* i *nove slobode*. Crnjanski, kao pisac koji poriče svijet oko sebe, koji vodi jedan prevratnički rat sa samim sobom, koji živi svoje *bure* i *osame*, postaje primjer toga novog, pobunjenog svijeta u modernoj srpskoj književnosti. Crnjanski svoj ??defetizam prisutan u literaturi ne živi samo kao posljedicu duševne prirode već prije svega kroz potrebu da djeluje između sentimentalizma i ironije, da svoje ratno iskustvo proživi u mračnim tonovima opustošenog svijeta koji iza takvog krvoprolića ostaje. Prema Konstan-

BROJNI NACIONALISTIČKI I IDEOLOŠKI POKRETI U SRBIJI PRIZIVAJU CRNJANSKOG KAO SVOJE ČEDO, KAO POKRIĆE ISPRAVNOSTI SVOJIH STAVOVA, KAO DOKAZ DA JE CRNJANSKI SVOJE DJELO STVARAO I PISAO JEDINO I SAMO POD UTJECajem POLITIKE. KAKAV APSURD, KAKVA REVIZIJA!

tinoviću: „Svet bez cilja je svet bez kraja, otvoreni svet ili svet koji se besciljnošću beskrajno otvara, upoznajući tako sam beskraja. Posvećivanje u besciljnost sveta, kod ovoga pjesnika, i njegovu prepuštanje toj besciljnosti poricanje nije, nikako manje, od poricanja neposrednog, u stavu otvorene anarhističke agresije na svet; ono je, duševno, čak dublje: sa ravni ideološkog anarhizma Crnjanskog, u poslednjim danima rata i neposredno posle rata, ovo poricanje prodire u samu dubinu bića, ono se *totalizuje*, ono postaje totalno poricanje.“

Dakle, Crnjanski je pjesnik koji svijet poriče, i iz toga stanja nastaju njegove *bure* i *osame*, njegovo traganje, lomovi i seobe. To vječno poricanje, to strašno i odrešito ne ima presudan utjecaj na pisca *Dnevnika* o *Čarnojeviću*, jer „ne-sreća je ne-oblik, ne-ispunjenje, ne-materija. Ona je, pre svega, ne-telo. Ona pretvara čoveka, za njega samog, u sopstvenoj njegovoj svesti, u jedno priviđenje, u bludeću senku usred sveta a izvan njega, i van njegovoga domašaja, u tu senku ili onaj zrak, što drhti...“ Za razliku od Krleže, koji svoju poziciju gradi kroz stalnu ambivalentnost, na *bipolarnoj vrtešci* na kojoj se nalaze, kao suprostavljene, književni i politički angažman, Crnjanski svoj ??literarni krajolik gradi iz negacije svijeta. Dok se Krleža politički opredjeljuje – još od skandala na čajanki u Zagrebu na pijanoj novembarskoj noći 1918. godine – Crnjanski se nalazi u stalnoj napetosti pred svijetom, u stalnoj neusaglašenosti sa svojom prirodom i stavovima. Konstantinović, dakle, u djelu Miloša Crnjanskog vidi posvećenje u prazninu, u prazninu koja izvire iz tihosti. „Tihost je izmirenost u svejedinstvenom, u apsolutnom; vrhovni sklad u koji preobrazio se ne-sklad sveta, mir u koji preobrazio se rat. Hteti tihost, znači hteti ovu prazninu, to ispražnjivanje sveta, ali to znači poricati sve. Nihilizam Crnjanskov je u službi ove tihosti, te vaznesenosti iz smrti u večnost, iz istorije u nadzemaljsku svetlost, iz usamljenosti u svet u kome sve je povezano. Taj nihilizam je jemstvo njegovog romantičarskog integralizma, jedan integralistički *nihilizam*, jedini sposoban da poriču-



ći sve blisko, otvaranjem *praznine* u njemu, otkrije *daleko* kao jedino blisko i utoliko više kao jedinu stvarnost ukoliko je ono udaljenije. Ako je daljina (i sve daleko) sudbinska opsesija Crnjanskog, od prvih njegovih pesničkih dana, to je zato što je ona *funkcija praznine*, funkcija ništavila koje posvećuje u ovu *tihost*.“ Ta praznina Miloša Crnjanskog razlijeva se kroz njegovo sveukupno djelo, od poezije do proze, ona je ishodišna točka njegovih traganja, ona ne posustaje niti u jednoj njegovoj rečenici jer je riječ o *ljepoti razlijevanja*, *ljepoti pod blagom ironije*. Tumačenje koje nam daje Radomir Konstantinović, uz djelo Miloša Crnjanskog, dragocjena je poruka danas kada često svjedočimo radikalnoj uzurpaciji njegova imena. Primjerice, brojni nacionalistički i ideološki pokreti u Srbiji prizivaju Crnjanskog kao svoje čedo, kao pokriće ispravnosti svojih stavova, kao dokaz da je Crnjanski svoje djelo stvarao i pisao jedino i samo pod utjecajem politike. Kakav apsurd, kakva revizija! To se može zaključiti iz više nego hvaljene, nagrađivane i promovirane knjige mladog Slobodana Vladušića *Crnjanski, Megalopolis* u kojoj se djelo Miloša Crnjanskog vezuje isključivo uz nacionalističke floskule, dakle svrstava u ideološke i političke ladice. Zanimljivo je, sasvim nepravedno, ono što Konstantinović prigodno i lijepo formuliра u dualitetu između pjesnika svijeta i pjesnika života; takav sentimentalistički ironizam vodi ka *osjećaju prividnosti*, *osnovnom osjećaju Crnjanskog, pjesnika svijeta koji*

se pretvara u priviđenje i pjesnika života koji, kao nekakvo pozorište po kome igraju prividi, jeste jedna velika komedija, jedna sprdnja koja se tu tjera s nama, jedna farsa i groteska u koju se sve pretvara tim odlučnije što je nemogućnije.

Crtu *sentimentalističkog ironizma* Bora Ćosić vidi i u djelu Radomira Konstantinovića. Ćosić je pisac koji vlastita egzistencijalna promišljanja piše u dijalogu sa svojim literarnim uzorima. Slično je činio i Krleža kojemu Ćosić posvećuje svoj poznat esejistički spis *Doktor Krleža* u kojemu razlaže osoban dijalog s literarnim učiteljem i to ponajviše na temelju Krležinih dnevnikačkih zapisa *Davni dani*. Postupak koji Ćosić koristi u novoj knjizi *Vražji nakot* – gdje je u „dijalogu“ s Radomirom Konstantinovićem – sličnog je narativnog dizkursa, različitoga utoliko što se primjećuje izvjesna gorljiva piščeva preokupacija Konstantinovićevom dvojnom, onim *međuprostorom* i pukotinom koji ga svrstavaju u pisca na margini, iako je u ovdašnjoj književnosti napisao kapitalna djela poput već pomenute višesveščane knjige iz povijesti poezije *Biće i jezik*, romana *Mišolovka* ili Ćosićeve inspiracije, *Dekartove smrti*.

Sličan postupak dekonstrukcije u ključu intimnog dijaloga Ćosić je proveo i u svojim ranijim esejima o *Dekartovoj smrti*. U jed-

nom od njih, koji je objavljen u pomenutom zborniku, Ćosić Konstantinovića dovodi u vezu s knezom Miškinom, likom iz romana *Idiot* F.M. Dostojevskog, ukazujući na sredinu koja odbacuje onaj *nakot* koji previše govori jer je Rade upravo čovjek koji se odrodio od svoga oca zbog toga što „ne ume da se u svojoj rečenici zaustavi ... i da kao gospodin živi u jednom zvjerinjaku a da o njemu ne izvještava skoro ništa.“ Esaj koji citiram objavljen je izvorno u beogradskom časopisu *Reč*, studenoga 1997, pod naslovom *Epilog za povest o Miškinu. Razbijena šalica, Descartesova*, a brojni motivi iz njega prisutni su i u knjizi *Vražji nakot*.

Ćosićeva nevelika knjiga, kao ishodište iz književno-filozofskog djela Radomira Konstantinovića, uz ime ovoga pisca tematizira širu sliku odbačenih intelektualaca, onih koji se usuđuju reći i učiniti ono što nije u skladu sa *obrascem ponašanja* i zbog čega nedvojbeno moraju snositi posljedice. Taj širi društveno politički plan usamljenosti i bezrečitosti Ćosić koristi kao unutarnji sloj strukturacije narativa, dok se na površinskom planu *odigrava* napet odnos između oca i sina. Tako se *Vražji nakot* javlja kao odgovor na Konstaninovićev filozofski roman *Dekartova smrt* u kojemu sam pisac u središte teksta postavlja oca, pravnika Mihaila Konstantinovića. Kroz odnos sina i oca, Konstantinović je već što potaknuo i odnos *Ideja* koje stvaraju jaz između hladnoga oca i znatiželjnoga sina, dok je Ćosić dao kronološku i faktičku povijest nesuglasica između očeva u skladu i sinova u kaosu. To vječno nadmetanje Konstantinović donosi kroz metaforičku sliku oca koji je *išao po konopcu, održavajući ravnotežu*, sasvim u Descartesovom stilu i sina koji je prinuđen da se vlada u stilu gospode i europske formalnosti. Stoga Ćosić kaže: „Mi smo gospoda. Ne lupamo vratima kad izlazimo. Ne grebemo kašikom po praznom tanjiru. Gospodstvo ništa ne hvata celom šakom. Ništa ne drži čvrsto, ono je sigurno. Gospodin i posle smrti. Ali to beše nekad.“ Da li se danas može ponoviti takva situacija, pita se Ćosić, u kojoj će odbjegli sin pokucati na očeva vrata i gdje će u nekom beogradskome stanu dostojanstveno objedovati. Pod tim se, naravno, podrazumijeva šutke.

Prema Ćosićevom tekstu Konstantinović je (možda) *nadrealist* u *onom suštanstvenom smislu* jer se radi o piscu koga riječ, *slika vuče do najdubljeg saznanja*. *Dekartovu smrt* Ćosić posebno apostrofira kao raspravu u kojoj su sadržane sve životne muke živućeg stvora i iz čijeg je sadržaja vidljivo da je smrt samo indeks, ono što stoji na kraju knjige svačijeg života. Nasuprot tim životnim filozofijama Ćosić ističe one male, tako važne, momente iz djetinjstva koji se zauvijek urezuju u pamćenje. Kada je riječ o Radetu, Ćosić piše da je svoje *rane jade* poredao upravo u *Dekartovoj smrti*, potencirajući tezu da je uvijek bilo malo razumevanja za izrod, nesklad i nekonzistentnost, sa glavnim obilježjem – *otpadanja i otpadništva od oca*.

Knjiga Bore Ćosića *Vražji nakot* predstavlja intimnu i literarno primamljivu raspravu s djelom velikog pisca i mislioca Radomira Konstantinovića. U vremenu *apsolutne samoće* gdje riječi propadaju i *bježe* od čovjeka Ćosić je oživio Konstantinovićev opus i njegovu filozofsku dvojnost – od Descartesa do Montaignea – malim esejističkim tekstom pokazujući, sasvim duhovito, da je nemoguće da jedan dječak hoda, a da ona idiotska čarapa ostane tamo gdje je na početku dana, pri obuvanju bila. Uz želju da se otvori dijalog o ovome važnom djelu, parafrazirat ću Konstantinovićev kratak iskaz: *Agonija jezika otvara oči: sve bolje vidim, sve manje razumijem – ili možda sanjam?* Rascjep svijeta, u slučaju Konstantinovića, potraga je za najdubljim smislom (za)čudnog života jednog odmetnutog, tvrdoglavog sina ■

B
ETONJERKA MESECA

Ako može Kosovo, može i Krim.

Vladimir Putin, predsednik
Kosovsko-krimskog društva prijateljstva

Piše: Aleksandar Novaković

STARO VINO U MEŠINE NOVE

FEST 2014.

Ovogodišnji FEST predstavlja niz kvalitetnih filmskih ostvarenja. U dobitnom, kompromisnom paketu koji je obezbedio veliku publiku sa zlatnom formulom „SAD plus ostatak sveta“ velika pažnja je posvećena kako malim kinematografijama (Gruzija, Azerbejdžan, Katar), tako i onim koje privlače sve više pažnje (skandinavske zemlje) serijom kvalitetnih naslova. No, s druge strane, u odnosu na prethodne godine, nekih velikih estetskih, ili ideoloških odstupanja nema. Festival „dobro skrojenih filmova“ je doduše doneo par intrigantnijih dela koja će se, uz malo sreće, pamtiti i u narednoj deceniji.

U svetu krimića/trilera, na prvi pogled, ništa novo. Danski *Nerešeni slučajevi*, uprkos suptilnom, inteligentnom zapletu na momente deluje kao uvodna epizoda policijske serije kombinovana s legendarnim korejanskim *Old Boy*. Što samo po sebi nije mana jer je u pitanju „film za kokice“ koji zna i da pređe tu granicu i pretvori se u tešku psihološku dramu. Nemačka *Banklejdj*, na tragu sage o *Boni i Klajd*, rekonstruiše istinitu storiju o radnici iz fabrike papira koja je, davnih šezdesetih 20-og veka, postala kriminalni um male bande i prva pljačkašica banaka u nemačkoj istoriji. S odličnim izborom glumaca, efektivnom, često crnohumornom duhovitošću, dinamičnom režijom te specifičnom estetikom filmova iz prikazanog perioda, reditelj Kristijan Alvar je uspeo da zabavi publiku ali i da prikaže položaj žene u Nemačkoj 1960-ih. Nimalo slučajno je pljačkanje banke, opisivano od mnogih anarhista kao vrhunski revolucionarni čin, predstavljeno kao čin oslobođenja, finansijskog, emotivnog i seksualnog. Još dalje je u prikazivanju naličja kapitalističkog poretka i posledica nemilosrdnih zakona eksploatacija i tržišta otišao norveški reditelj Erik Skjoldberg sa svojim *Pionirom*. Švedski *Skriveno dete* koji se bavi ulogom ove neutralne države u Drugom svetskom ratu zadržava se na ličnoj, pojedinačnoj izdaji.

OMAŽI, POSVETE, CITATI, ŽELJE, ČESTITKE & POZDRAVI

Međunarodno priznati reditelji tzv. art filma su, čini se, krenuli da sumiraju saldo svojih dosadašnjih karijera te su mahom odlučili da odaju počast svojim omiljenim umetnicima. Tako je Vudi Alen u svojoj *Tužnoj Džasmin* odlučio da „skine kapu“ američkom dramskom piscu Tenesiju Vilijamsu i njegovom *Tramvaju zvanom želja*. Samoživa, impulsivna, na granici između dva sveta, Džasmin je modernizovana verzija Blans Dibo koja nije stradala zbog svoje promiskuitetnosti niti patila zbog homoseksualnosti svog partnera. Njen suprug je ovejani ženskaroš i jedan od onih koji su svojom pohlepom doveli do SEKE. Prikazujući moralnu korumpiranost bogatih, ali i potpunu bezidejnost i konzumerizam niže srednje klase, Vudi Alen je, napravio najpolitičniji film još od vremena *Banana* (1971).

Felinijevskim putem je, ali u pobedničkoj kombinaciji italijanskog slikovnog *spettacola*, humora, rimskog hedonizma i nagrađe „Oskar“ uspešno išao Paolo Sorrentino u *Velikoj lepoti*. Njegov glavni junak, Džep Gambardela, pisac jednog romana, primakao se najbliže onome čemu je težio Oskar Vajld – da od svog života napravi umetničko delo te da, uprkos porocima, dočeka pozne šezdesete godine. Ono što još nije spoznao je upravo ta, velika lepota. Kroz razgovore sa kvazi-aktivistkinjama, sveštenicima/egzorcistima, piscima, umirućim lepoticama, noćnim pticama i svojom većito borbenom spremačicom, Džep pokušava da sagleda svoj život i otkrije gde je otišlo njegovo protraćeno vreme. Džep je pomalo Selindžer, pomalo Felinijev Znaporac iz *Grada žena*, kao i Rim, veličanstvena ruševina, simbol jednog umirućeg sveta koji smatra da je život vredan jedino ako je ispunjen potragom za Njom – Velikom Lepotom.

Teri Gilijem je u svojoj *Nultoj teoremi* odlučio da, ni manje ni više, oda počast samom sebi. Birokratski, disfunkcionalni, otuđeni, korporativni, visoko stilizovani, sinkretički svet budućnosti koji

nastanjuje njegov Koen Let liči na onaj u kojem batrga glavni junak *Brazila*. Uz manje modifikacije, zaplet je isti – glavni junak se zaljubljuje u devojkicu koja ga ne voli, ovaj put ne odmetnicu kao u *Brazilu* već kraljicu virtuelnog seksa, iznuren od dokazivanja „istine“ da svet nema smisla i da je kaos tu haosa radi što predstavlja srž tzv. „nulte teoreme“ koja se može dobro unovčiti. Borba za sopsstvenu emotivnost i ljudskost je jedino što preostaje Koenu koji, sve i da hoće, prisluškivan i kontrolisan, ne može da dopre do drugih ljudi i kao uteha mu ostaje veštački raj interneta. U pravcu lične samospoznaje i odbrane artističkog integriteta ide i glavni junak *U glavi Luina Dejvisa* Džuela i Itana Koena. Luen (ime je velško i pravilno se izgovara Hlueuin) je malerozni američki folk muzičar, baziran na liku i delu Dejvida Van Ronka (autora albuma „Inside David Van Ronk“), jedan od onih mladih, socijalno angažovanih umetnika koji su se pojavili krajem pedesetih i početkom šezdesetih u njujorškom Grinič Vilidžu. Kao i mnogi drugi, ni Van Ronk/Dejvis nije stigao do velike slave i njegov život su, u velikoj meri, činili puko preživljavanje, nestabilne veze i neispunjeni ugovori. Mučan, i na momente usporen, ovaj film kao da ne haže za poruku koju bi ostavio ili pitanja koja bi postavio. Dejvis, talentovani umetnik, gubi uprkos onome što može da ponudi. Kao glavni peh Dejvisove karijere, na kraju filma se pojavljuje Bob Dilan i pop muzika, baš kao i njegova karijera, više nikad neće biti ista. Ako je zbog nečeg vredno pogledati ovaj film onda je to zbog pesme koju Dejvis svira na „audiciji“ u stovarištu (čitaj: poenta filma), kao i zbog bizarnih epizoda sa starim džezerskim menadžerom (Džon Gudman) i njegovim vozačem/bit-pesnikom (Garet Hedlund, inače, nimalo slučajno Nik Morijarti u ekranizaciji Keruakovog romana, *Na putu*). Odsustvo razrešenja i samospoznaje, u ključu *Stalkera* Andreja Tarkovskog, i puno verskih motiva, obeležavaju poslednje delo ruskog reditelja Alekseja Balabanova, *Hoću i ja*. Ovaj film, iako traje samo sat i devetnaest minuta, deluje kao da traje duplo duže, sa svojim razvučenim, lenjim kadrovima, ponavljanjem mehaničkih

iz 17. veka i čuveni dramski pisac Kristofer Marlou) i estete dok je savremeni svet pun „zombija“ omeđenih masovnim medijima i opijatima. Duhovit, onirički, Džarmušov film je pun omaža slavnim umetnicima i rok zvezdama, što kroz portrete što anegdote vezane za susrete s njima, što kroz samu pojavu kompozitora-vampira (Tom Hidlstoun) koji deluje kao oživljeni Sid Baret iz Pink Flojda faze. U lavirintima noćnih, zapuštenih gradova, Detroita i Tangera, umetnici pokušavaju da prežive po svaku cenu, bili ljudi ili vampiri. Pravi posvećenici muza su spremni daju i uzmu krv.

ANDŽEJ VAJDA, IMA LI VAJDE?

Vremešni poljski oskarovac, Andžej Vajda, uspeo je da u filmu *Valensa: čovek nade*, dinamičnom, često i duhovitom, potresnom pričom, prikaže razvojni put električara iz Gdanjska koji je postao lider sindikata „Solidarność“ u periodu od 1970. do 1989. godine. Nervozna, dokumentaristička kamera, često kombinovanje arhivskih snimaka s igranim materijalom, daju *Valensi* auru snage i autentičnosti. Valensa, kompleksna i dugovečna politička figura, nije sagledan u posthladnoratovskom vremenu već samo u onom „dobrom“ periodu. Valensini razmetljivost, drskost kao i potcenjivački odnos prema intelektualcima prikazani su, uprkos tome što su bile mane koje su doprinele njegovom političkom padu u višestranačkoj Poljskoj, kao njegove vrline. Ovakav pristup ne iznenađuje, s obzirom na Vajdino prijateljstvo s Valensom. Ono što odudara je storija o Valensi koji je bio primoran da postane doušnik poljske obaveštajne službe kojoj je, tek nakon osam godina, konačno okrenuo leđa. Kontroverze vezane za Valensin dosije i danas potresaju poljsku javnost. Ne ki od njegovih najbližih saboraca ga i danas optužuju da je bio špijun i ublažavao proteste po direktivama Službe. S druge strane, tranziciona Poljska nije bila imuna na korupciju, nameštene tendere i druge mudrolije koje smo odavno apsolvirali. O konzervativnim stavovima koji podupiru „tvrdo krilo“ Katoličke crkve po pitanju abortusa ili LGBT prava i da ne govorimo.



pokreta i ispovestima tipiziranih hodočasnika u potrazi za srećom smeštenom u crkvi usred radioaktivne ruske pustoši okovane većitim snegom i ledom. Predvidljivi kraj sa dobrima koji odlaze u raj i lošima koji umiru u pustari (a s njima i sam reditelj) nije vredan truda. U tom ključu valja posmatrati i nahvaljeni *Dvanaest godina ropstva* Stivena Mek Kvina koji u sebi nosi jedan neporeciv kvalitet: Majkla Fasbendera u ulozi psihopate / robovlasnika Edvina Epsa. Kraj, zašeceran povratkom severnoameričkog Crnca Solomona Nortapa, daleko je od onog istorijskog. Naime, Nortap je bio ismevan i ponižavan u SAD i Kanadi a njegova ispovest, znatno potresnija od filma, bila je u senci izvikane *Čiča-Tomine kolibe* Harijete Bičer-Stou. Sam Nortap nije bio pokoran i servilan kao u filmu već snažan, emancipovan čovek koji je pomagao robovima s američkog Juga da pobegnu na Sever i, po svemu sudeći, u jednoj od takvih akcija je stradao ili ponovo oveden na plantažu gde je i umro/ubijen. Hepiendom se izbegava onaj deo istorije SAD koji je još škakljiviji, a to je oružana borba potlačenih ili bar spremnost da se na silu odgovori silom.

Veliki povratak Džima Džarmuša s magičnim *Samo ljubavnici ostaju* donosi nam modernu vampirsku ljubavnu priču koja izvrće ceo svet naglavačke. Jedini pravi ljudi na planeti Zemlji su, zapravo, vampiri koji su redom, umetnici (među njima su kompozitor

Iako smo ovu priču, u različitim oblicima, već videli u brojnim filmovima, *Mandarine* gruzinskog reditelja Zaze Urušadzea donosi novu dimenziju storiji o ljudima koji žive na ničijoj zemlji. U lepom, skoro idiličnom okruženju Abhazije, živi nekoliko Estonaca koji su tu nastanjeni više od veka. Kad izbije građanski rat Gruzina i Abhaza, većina Estonaca odlazi u pravcu prapostojbine. Oni koji ostaju, kao „neutralni“, pomažu ranjenicima koji pripadaju zaraćenim strana – Gruzinu i čečenskom plaćeniku. Ne ulazeći u motive rata, prikazujući animozitet, krvožednost, atavističke opsesije, Urušadze prikazuje kavkaske narode koji su ogleđala „onih drugih“, omraženih. Bizarno je što se sukob dešava u krajoliku koji neodoljivo podseća na, recimo, BiH, a i jedan od junaka se (Estonac, inače) zove Ivo. Paralele se nameću. Ovaj mali film, smešten na granici između satiričnog i potresnog, predstavlja snažnu antiratnu priču koja ne šteti nijednu stranu. Kao zaključak se nameće činjenica da savremenom svetu u velikoj meri nedostaju beskompromisnost i nove umetničke vizije. Velika većina reditelja, naročito na Zapadu, je zagrebala neke škakljive teme, ali se čini da smo još daleko od potpunog razgoličavanja aktuelnog trenutka. Hronično izbegavanje da se problem nazove pravim imenom govori o tome da neke granice, iako formalno ne postoje, i dalje u priličnoj meri omeđuju prostor delovanja ■

ARMATURA

Piše: Predrag Azdejković

GEJEVI ZNAJU ZAŠTO

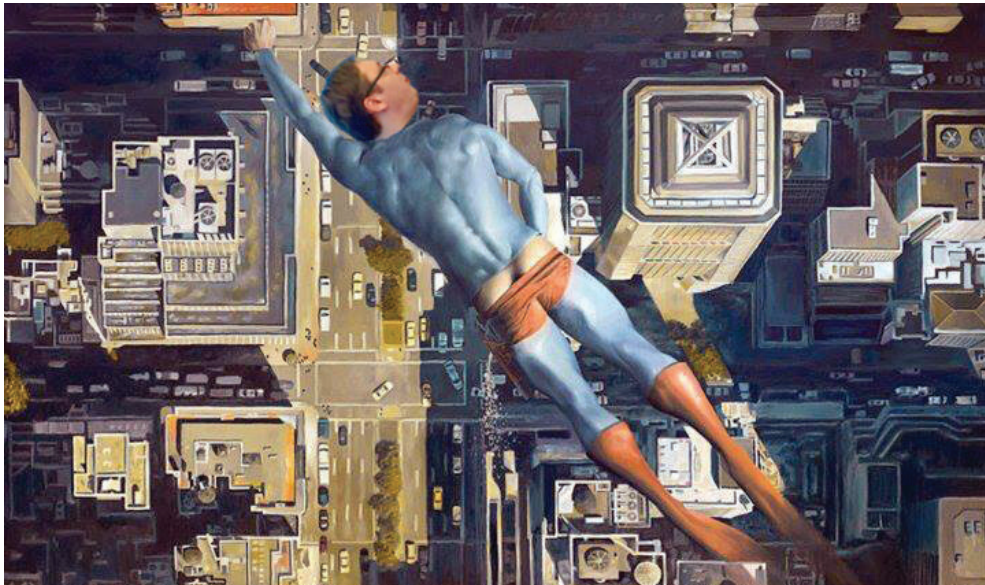
Predizborna kampanja je onaj divni period kada se političari i N.N. aktivisti političkih partija sete običnog sveta i kada od nas glasača kao nešto zavisi. Što bi se reklo uličnim rečnikom, tada krenu da nam se čepe kako bi svoj glas podarili baš njima. Političari se odjednom sete radnika, penzionera, ratnih vojnih invalida, samohranih majki, nacionalnih, verskih i etničkih manjina, a pojedini se vala sete i LGBT populacije, jer nekima je svaki glas bitan.

Gej strejt alijansa je kao i pred svake izbore radila monitoring odnosa političkih partija prema LGBT populaciji tokom predizborne kampanje i rezultat je pokazao da se na političkoj sceni u Srbiji izdvojilo više političkih stranaka sa pozitivnim odnosom prema LGBT populaciji i koje nude rešenja za poboljšanje njenog položaja i to su Demokratska stranka, Nova demokratska stranka, Liberalno demokratska partija i Socijalistička partija Srbije. Prema posmatranim kriterijumima u predizornoj kampanji najveći iskorak napravila je Demokratska stranka u odnosu na raniji period. Smatram da je veliki uspeh da su se navedene političke stranke, iz kog već njima znanog razloga bavile problemima LGBT populacije, jer to do sada nisu činile u tom obimu. Veliki je uspeh da su predstavnici političkih partija došli na sastanak sa LGBT aktivistima i saslušali šta imamo da im poručimo i odgovarali na naše nedoumice. Veliki je uspeh da se na pojedinim političkih skupovima vijorila zastava LGBT pokreta i da su se politički lideri u svojim govorima dotakli i LGBT populacije. Ali, da li je sve tako ružičasto kao što zvuči?

Istini za volju, Demokratska stranka jeste učinila najveći iskorak, ali moramo se setiti izjava Dragana Đilasa kada je u pitanju Parada ponosa o ta famozna četiri zida, kada je odgovornost za rušenje Beograda sa huligana prebacio na organizatore, dok danas govori da je Demokratska stranka podržavala i podržava slobodu okupljanja LGBT populacije. Šta se od te 2010. godine do sada promenilo kad je u pitanju Demokratska stranka? Tačno, više nije to ta moćna i vladajuća, već je stranka koja se pocepala na više manjih koje zajedno nemaju polovinu podrške koju je nekad DS imala, tako da moraju da se bore za svaki glas, te i za glas LGBT populacije. U upitniku koji je Gej strejt alijansa pro-

sledila Demokratskoj stranici, a na koji je odgovorio Dragan Đilas, kaže se da je ova stranka učinila puno u zaštiti i unapređenju prava LGBT populacije, donet je stranački program koji između ostalog sadrži i plan za poboljšanje položaja LGBT osoba, u Skupštini grada su organizovane prezentacije godišnjih izveštaja o stanju ljudskih prava LGBT populacije i obećano je da će DS tražiti da se podnese izveštaj o osobama koje su ugrozile bezbednost i zbog kojih je parada zabranjena, da će voditi dijalog sa LGBT zajednicom i zajedno predlagati rešenja i učestvovati u kampanjama podrške, edukaciji i borbi protiv predrasuda.

Ispred LDP, na upitnik je odgovarala Nataša Mičić koja kaže da je LDP od svog osnivanja podržavao LGBT zajednicu bez zadržke, da su učestvovali u donošenju Zakona protiv diskriminacije, podržali Paradu ponosa i obećala da će u narednom periodu LDP insistirati na nultoj toleranciji za nepoštovanje Zakona protiv diskrimina-



Fotomontaža: Mrvi albatrosi

cije i baviti se senzibilizacijom društva... sa sve Muamerom Zukorlićem kao koalicionim partnerom. Sandžačko muftijstvo s muftijom Muamerom Zukorlićem na čelu izdalo je saopštenje u kojem se kaže da su pripadnici LGBT populacije duhovno i moralno devijantni i da ih treba preventivno lečiti. Na sastanku LGBT aktivista sa predstavnicima političkih stranaka, Judita Popović iz LDP upitana je kako objašnjavaju svoje partnerstvo sa Muamerom Zukorlićem i njegov odnos prema LGBT populaciji. Sledio je odgovor da ako želimo da ljudi poštuju našu različitost, treba da poštujemo tuđu, što valjda znači da ako želimo da ljudi ne misle da smo duhovno i moralno devijantni treba da poštujemo da Muamer Zukorlić misli da smo duhovno i moralno devijantni. Zvuči logično, zar ne?! Slična situacija je i sa Socijalističkom partijom Srbije. I oni su, po sopstvenim rečima mnogo učinili za LGBT zajednicu, imaju autovanog gej funkcionera, koga istini za volju nisu stavili na listu, podržali su Zakon protiv diskriminacije, MUP koji su vodili sprovodi aktivnosti u cilju poboljšanja rada sa LGBT zajednicom, obećali su rad na smanjenju nasilja i diskriminacije, smanjenju govora mr-

žnje, rešavanje problema transrodnih osoba sa ličnim dokumentima i podršku regulisanju istopolnih zajednica... i na kraju tog spiska obećanja stoji slika namrštenog Dragana Markovića Palme, koji je tokom predizborne kampanje bio izuzetno tih po pitanju LGBT populacije. Kako, zašto, ne znamo, ali je lepo da je tako! Nova demokratska stranka obećala je da će se zalagati za parlamentarnu debatu, podizanje društvene svesti, smanjenje diskriminacije, insistiraće na nastavku promovisanja tolerancije i raspoloženi su da učestvuju u javnoj raspravi na temu zakona koji bi se ticali LGBT populacije. Ništa konkretno nisu obećali, ali je Boris Tadić izjavio da i dalje podržava paradu, ali da je zbog 2010. godine platio strahovitu političku cenu, te ju je sigurno zbog toga zabranio 2011. godine, mada ni 2009. situacija nije bila drugačija. Samo se nadam da predsedničke izbore nije izgubio zbog naše parade.

Po pitanju LGBT prava oglasila se i lista „Dosta je bilo – Saša Radulović“ koja je obećala da će se zalagati za poboljšanje položaja LGBT zajednice, donošenje novih regulativa, naročito kad je u pitanju regulisanje istopolnih partnerstava. Nosilac liste Saša Radulović je na svom twitter nalogu izneo svoje pro-LGBT stavove i ušao u žustru raspravu sa homofobičnim korisnicima twittera. Što se tiče naše najveće i vladajuće partije, ona nema potrebe da se obazire na LGBT populaciju, jer bi tim obaziranjem mogla više glasova da izgubi, nego da dobije. Iz tog razloga SNS se nije posebno bavila LGBT populacijom, niti je odgovorila na upitnik GSA, ali je ta tema spomenuta nekoliko puta kao odgovor na pitanje novinara ili pitanja iz publike i svelo se na „mi smo protiv nasilja, niko ne sme da vas bije“ frazu.

Imali smo tu i političke stranke i pokrete koji su tradicionalno koristili homofobiju i napad na LGBT zajednicu kao motivator da se za njih glasa. U javnosti je neprimetno prošao skandal da je Obraz, inače zabranjen od strane Ustavnog suda Srbije, koalicioni partner Srpske radikalne stranke i da su se provereni homofobi Mladen Obradović i Ivan Ivanović i SNP „Naši“ našli na listi kao kandidati za narodne poslanike. Zamislite samo proverene homofobe sa poslaničkim imunitetom! Jedino što je zajedničko za sve političke partije i pokrete kada je u pitanju LGBT populacija jeste da nemaju nijednog autovanog LGBT predstavnika na svojim izbornim listama, s tom razlikom da Demokratska stranka na izbornoj listi za gradske poslanike ima Nenada Mihailovića, predstavnika Gej organizacije osoba sa invaliditetom. Kao utisak posle izbora ostala je činjenica da je LGBT populacija bila najvidljivija manjina u medijskom prostoru, da se izborila da postane politički relevantna i politički faktor na koji su mnoge političke stranke obratile pažnju. Dobijena su neka obećanja, nadajmo se da će biti i ispunjena. Ako zaborave na njih, tu su LGBT aktivisti da ih podsete ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Siniša Tucić

ISPOVEST PREDSEDNIKA SRPSKE AKADEMIJE NAUKA I UMETNOSTI

oktobar 2081. godine, Polubeograd

- prvi program državne televizije, 20.00h, centralni termin posle 2. dnevnika.

(predsednik akademija sedi u fotelji u svom kabinetu, u pozadini na zidu poster grupe „Polubeogradski sindikat“)

Rođen sam 6. oktobra 2000-te godine. Noć pre toga gorela je skupština desila se neka revolucija.

Roditelji su pre mene imali engleskog buldoga Dražu koga sam morao da tretiram kao starijeg brata i njemu su tepali
- *Bebo dođi mami, bebo dođi tati...*

Roditelji su bili opsenuti kinologijom i svakog vikenda išli na izložbe sa Dražom. Mene su usput napravili jer je njihov prvi sin buldog želeo kućnog ljubimca.

Provodio sam vreme na ulici ispred hamburgerije majka nikada nije kuvala jer je osvajala CACIBE po kazni sam morao da šetam Dražu
- starijeg brata.

Gledao sam ulice okušao se u tučama i slušao Polubeogradski sindikat.

Na utakmicama gađao sam policajce kamenicama

Voleo sam istoriju Hitler, Staljin, Ratko i Radovan bili su idoli koje sam lajkovao na fejsu.

Moji idoli živeli su u prošlom veku.

Otac je bio preduzetnik Majka prodavala AVON kozmetiku.

Kada sam krenuo na veronauku Počeo sam da postim I da jedem kifle s džemom umesto hamburgera.

Išao sam na ispovest Kad god bih pomenuo starijeg brata Dražu Sveštenik bi se prekrstio.

Kasnije sam počeo da čitam Završio književnost i na Polubeogradskom univerzitetu masterirao, doktorirao.

Naučne radove je odobravao urednik Direktor književnosti

Moja teorija bila je oglašena U *Službenom glasniku*.

Nakon svih ovih godina Tata, mama i moj pseći brat odavno oru nebeske njive.

Ja imam ženu Decu I unučiće koje vodim na utakmice.

Nikada nisam imao psa Prevazišao sam traumu iz detinjstva.

Jedem hamburger i još uvek Slušam muziku moje mladosti Polubeogradski sindikat sazivam sednice akademije i družim se sa mojim akademikima koji su u mladosti bili navijači pa postali naučni radnici.

Mlade snage su zadovoljne našom institucijom Kažu da nismo anahroni ■